Basisartikel voor hierna volgende artikelen

Aansprekende scenario's

Michel de Haan, Aart Evers

Om perspectiefvolle ontwikkelingsrichtingen binnen de melkveehouderij te ontdekken, zijn verschillende scenario's voor een aantal bedrijfssituaties doorgerekend. Deze zijn allemaal gescoord op de vier duurzaamheidsindicatoren. Op voorhand lijken goedkoop extensiveren, verbreding en natuurontwikkeling duurzame richtingen, maar in de praktijk is elk geval bijzonder en gelden vele kanttekeningen.

In overleg met een klankbordgroep zijn scenarioberekeningen uitgevoerd voor de melkveehouderij. De klankbordgroep bestond uit vertegenwoordigers van agrarische accountancy, beleid en enkele bedrijfsleiders van ASG-praktijkcentra. Gerekend is met situaties die variëren van 300.000 tot 1.100.000 kg quotum met intensiteiten van 8.000 tot 20.000 kg melk per ha. Uitgangspunten en scenario's zijn in nauw overleg met de klankbordgroep gekozen. De gemaakte keuzes zijn vooral bepaald door het beeld dat adviseurs in de praktijk zien. In dit artikel komen algemene uitgangspunten, scenario's en het globale resultaat aan bod.

Algemene uitgangspunten

De basisfinanciering voor elk bedrijf is € 1,- per kg melk met rente en aflossing van resp. 5% en 10%. Verondersteld is dat het gezin 4.000 uur arbeid verricht, waarbij alle extra arbeid is betaald (€ 15,-/uur). De gezinsuitgaven zijn op € 30.000,- vastgesteld. Alle extra investeringen worden volledig gefinancierd. Verder is het machinepark, met bijbehorende kosten, afgestemd op de bedrijfsomvang. De loonwerker kuilt het gras in, oogst de maïs en rijdt de mest uit.

De melkproductie per koe is op de meest intensieve bedrijven hoog met lage gehaltes (10.000 kg, met 4,2% vet en 3,3% eiwit). Bij de meest extensieve bedrijven is de melkproductie per koe 7000 kg met 4,5 % vet en 3,5 % eiwit. De reden hiervoor is om het eigen geteelde ruwvoer zoveel mogelijk te benutten.

Alle bedrijven voldoen aan de derogatie van 250 kg forfaitair geproduceerde stikstof per hectare grond. Dit leidt tot verplichte mestafvoer voor de bedrijven met 20.000 kg melk per ha. De bedrijven met 8.000 kg melk per ha voeren juist mest aan en krijgen daar een vergoeding van ruim € 5,50/ kuub voor. Verder weiden de koeien op alle bedrijfstypen.

De beweidingsduur is afhankelijk van de hoeveelheid quotum per ha.

Elftal scenario's

Allereerst zijn de gevolgen voor het melkveebedrijf berekend als de bedrijfsvoering niet verandert tussen 2003 en 2010. Hierbij zijn effecten van Brussels zuivelbeleid en een nieuw milieubeleid al ingeschat. De gevolgen zijn natuurlijk afhankelijk van het, op dit moment onzekere, milieubeleid en de werkelijke invloed op de melkprijs. Dit is nog niet duidelijk. In een volgend artikel ("Effect van Brussel bij ongewijzigde bedrijfsopzet") gaan we hier dieper op in.
Een elftal scenario's zijn doorgerekend om te beoordelen hoe duurzaam deze zijn in de nabije toekomst. De vier beschreven duurzaamheidscriteria uit het artikel "Duurzaamheid meetbaar!" worden hierbij gehanteerd. Effecten van de verschillende scenario's voor de kritieke melkprijs (indicator voor economische duurzaamheid), arbeidsinzet van het gezin, indicatieve imagoscore en de ecologische duurzaamheid worden bepaald. Het gaat om de volgende scenario's, die in afzonderlijke artikelen worden toegelicht:

- Intensivering (extra quotum aankopen), blz.12
- Extensivering (goedkope "matige" grond bijpachten), blz.13
- Meer eigen mechanisatie, blz.14
- Beheersgras inpassen (uitgestelde maaidatum), blz.18
- Natuurbedrijf (pacht ipv eigendom), blz.20
- Schaalvergroting (meer grond en meer quotum), blz.22
- Samenwerking (tussen akkerbouwer en melkveehouder), blz.24
- Automatiseren (automatisch melksysteem, met meer melk per koe), blz.26
- Jongveeopfok uitbesteden (extra quotum aankopen), blz.28
- Biologisch, blz.30
- Verbreding (toerisme of zelfzuivelen met extra arbeid en hogere opbrengst, blz.31

quotum (kg)	quotum/ha (kg)	intensivisering (quotum aankopen)	extensivisering (+ goedkope "matige" grond)	25 % beheersgras (uitgestelde maaidatum)	schaalvergroting (meer grond en quotum)	verbreding (extra arbeid, hogere opbr.)	autom. melksysteem (meer melk per koe)	biologisch	natuur bedrijf (grond pacht ipv eigendom)	meer eigen mechanisatie	jongvee uitbesteden (quotum aankopen)	samenwerking met akkerbouw
300.000	14000					■						
	20000		■									
700.000	8000							■	■			
	14000	■								■	■	
	20000			■								
1.100.000	14000				■		■					
	20000											■

Tabel 1 Beschreven scenario's in artikelen bij de verschillende uitgangssituaties

De keuze voor uitwerking van een bepaald scenario voor een situatie hebben zij naast beelden van adviseurs in de praktijk, ook gebaseerd op vooraf ingeschat perspectief. Tabel 1 laat zien welke scenario's bij een bepaalde uitgangssituatie in afzonderlijke artikelen in deze PraktijkKompas is beschreven.

Verbreden en goedkoop extensiveren lijken economisch duurzaam

Figuur 1 laat de procentuele verandering op de vier verschillende duurzaamheidscriteria zien bij de verschillende scenario's. Verbreden, samenwerken en het bedrijf omzetten in een natuurbedrijf (pacht) scoren economisch goed. Hierbij zijn wel een aantal kanttekeningen te plaatsen. Bij verbreding moet wel de extra begrote opbrengst gehaald worden. Dus voldoende afzetmogelijkheden van de eigen zuivel en een toeristische activiteit met voldoende hoog saldo. Vervolgens moet deze "andere koers" de ondernemer wel op het lijf geschreven zijn. Samenwerking tussen naburige akkerbouwer en veehouder pakt economisch ook gunstig uit. Wel moet de samenwerking zodanig vormgegeven zijn dat beide partners het voordeel inzien.
Goedkoop extensiveren kan op verschillende manieren. Dit varieert van goedkoop extra land bijpachten tot het eigen bedrijf verkopen en een volledig natuurbedrijf terugpachten. Het laatste lijkt economisch erg aantrekkelijk, maar verhuizen is daarbij wel noodzakelijk. Bovendien daalt het bedrijfsvermogen en is er nog nauwelijks onderpand voor vervolgleningen aanwezig. Intensiveren en schaalvergroten scoren negatief vanwege de hoge quotum en grondprijzen. Echter wanneer voldaan is aan rente en aflossing van het quotum, ontstaat een nieuwe situatie die economisch gunstiger uitpakt.

Automatiseren sociaal voor gezin

Met uitzondering van automatisch melken, leiden alle doorgerekende scenario's tot een verhoging van de arbeidsbehoefte. Figuur 1 laat dan ook zien dat de intern sociale duurzaamheid alleen bij automatisch melken stijgt. Verbreden of een extra intensieve tak leiden tot een forse extra arbeidsbehoefte. Alle arbeidstijd boven de 4000 uur per jaar wordt volledig in rekening gebracht en werkt daardoor negatief op de economische duurzaamheid.

Biologisch, extensief en verbreden goed voor imago

De indicatieve imagoscore in Figuur 1 laat zien dat verbreding goed scoort bij de burger. Verder blijkt de burger extensieve bedrijfsvoeringen met landschappelijke waarden een goede invulling van de grondgebonden veehouderij te vinden. De biologische bedrijfsvoering scoort met name goed vanwege de afwezigheid van genetisch gemodificeerde organismen (GMO). Automatisch melken is slecht voor het imago omdat hier geen weidegang is verondersteld. Uitbesteden van de jongveeopfok scoort slecht op het gezondheidsaspect, omdat de ondernemer vaarzen aanvoert op z'n bedrijf.

Verlagen stikstofgift en mestafvoer ecologisch duurzaam

Figuur 1 laat zien dat met name het natuurbedrijf goed scoort bij de ecologische duurzaamheid. Op dit bedrijf is extensivering doorgevoerd, waarbij kunstmest achterwege blijft. Ook het

Basisartikel voor hierna volgende artikelen

biologische bedrijf voert geen kunstmest aan en scoort daardoor goed. Intensivering leidt niet zozeer tot een daling van de ecologische duurzaamheid. Dit heeft te maken met de extra mestafvoer die nodig is om aan de maximaal 250 kg dierlijke stikstof forfaitair te kunnen plaatsen. Mestafvoer heeft immers een positieve invloed op de ecologische duurzaamheid. Automatisch melken verslechtert de ecologische duurzaamheid. Aangenomen is dat de melkproductie per koe stijgt, waardoor minder koeien nodig zijn om het quotum vol te melken. Hierdoor hoeft het bedrijf minder mest af te zetten, waardoor meer mest op het eigen bedrijf blijft.

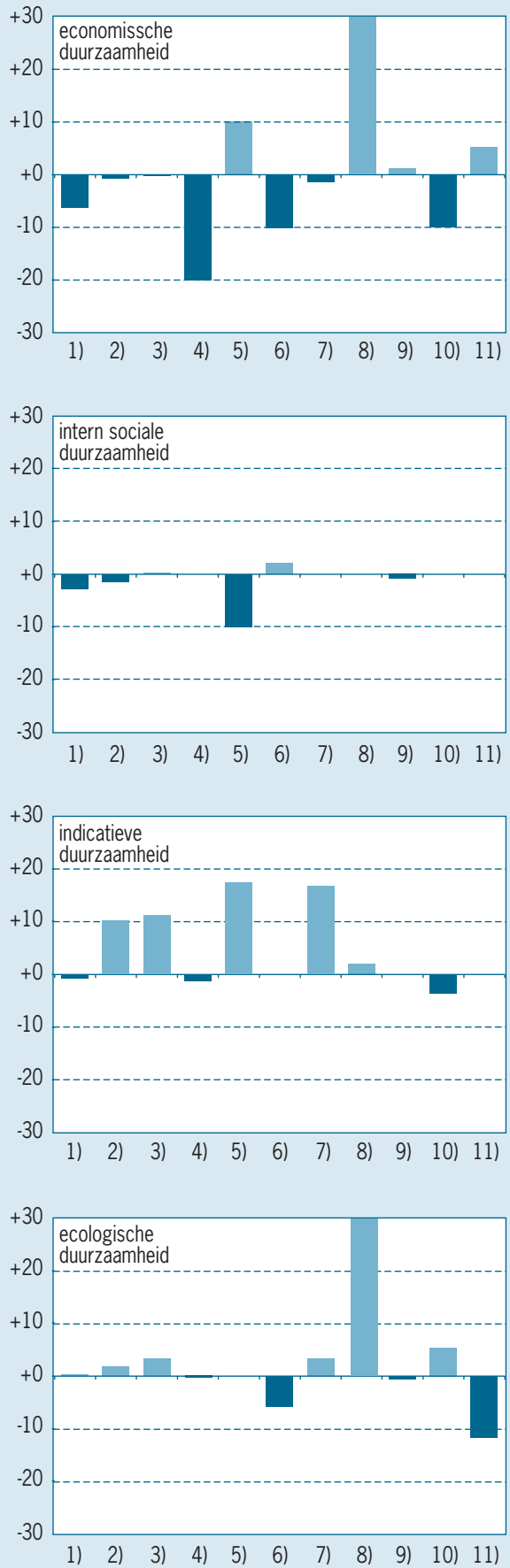

Figuur 1 Procentuele verandering duurzaamheidsscore (op onderdelen) voor de verschillende scenario's

1) intensivisering (quotum aankopen)
2) extensivisering (+ goedkope "matige" grond)
3) 25 % beheersgras (uitgestelde maaidatum)
4) schaalvergroting (meer grond en quotum)
5) verbreding (extra arbeid, hogere opbr.)
6) autom. melksysteem (meer melk per koe)
7) biologisch
8) natuur bedrijf (grond pacht ipv eigendom)
9) meer eigen mechanisatie
10) jongvee uitbesteden (quotum aankopen)
11) samenwerking met akkerbouw